

УДК 332.1 : 504.03

*М.С. СТАСИШЕН, кандидат економічних наук
Центральний НДІ економіки Держкомрибгоспу України*

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА СИСТЕМОЮ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ

Дослідники століттями здійснювали пошук методів узагальнення економічних показників діяльності окремих країн та їх регіонів. Такі методи передбачалося використати для оцінки стану економіки, визначення шляхів подальшого його покращення, прийняття рішень щодо спрямування виробництва на задоволення потреб суспільства, збагачення країни, подолання кризових явищ, підвищення зайнятості населення, зниження рівня інфляції тощо. Великим досягненням економічної науки в цьому напрямі стала розробка механізму регулювання і прогнозування економічного зростання і пропорцій процесу відтворення у вигляді системи національних рахунків (СНР).

М.В. Довбенко [1, с. 239], досліджуючи історію виникнення і розвитку СНР, повідомляє, що вона бере початок з XVII століття. Досліджували цю проблему такі видатні економісти, як Ф. Кене, В.Петті, П. Бугільбер, Г. Кінг та інші. Суттєвий внесок у розвиток СНР зробив українець за походженням С. Кузнець, лауреат Нобелівської премії з економіки 1971 року, громадянин США. Він у Національному бюро економічних досліджень США очолив дослідження із створення системи інформації для рахунків національного доходу, використання якої дало змогу вивчати макроекономічні тенденції, визначення неринкових послуг органів державного управління, концепції кінцевого і проміжного споживання та інших питань СНР.

Основоположником сучасної системи національних рахунків вважають Р. Стоуна, громадянина Великобританії, який також є лауреатом Нобелівської премії 1984 року з економіки як громадянин Великобританії [2].

Він уперше застосував на макрорівні бухгалтерський принцип подвійного обліку. Сутність цього обліку полягає в тому, що кожна ділова операція подається у грошових таблицях і фіксується у вигляді узгоджених записів, побудованих так, що сума їх входів дорівнює сумі їхніх виходів.

Відтоді національні рахунки фіксують усі операції з передачі вартості в певній формі від одного агента до іншого. У результаті формуються зведені дані про доходи, споживання, капіталовкладення та інші аспекти господарського життя країни. Стандартна система національних рахунків розроблена статистичною комісією ООН і застосовується у світовій практиці з 1953 року. За даними російських дослідників [3], тепер національні рахунки складають більше як 100 країн світу.

В Україні складання національних рахунків здійснюється на основі методологічних принципів міжнародного стандарту Системи національних рахунків (СНР), прийнятого 1993 року міжнародними організаціями – Комісією Європейських співтовариств, МВФ, Організацією економічного співробітництва та розвитку, ООН, Світовим банком.

Групування інституційних одиниць та операцій у національних рахунках повинні висвітлювати стан економіки відповідно до ринкових критеріїв. Операції інституційних одиниць розподіляються між рахунками по окремих фазах економічної діяльності та напрямах її державного регулювання. СНР України наразі охоплює рахунки товарів і послуг, виробництва, первинного і вторинного розподілу доходу, використання доходу, нагромадження. Облік економічних операцій у СНР здійснюється на момент їх виконання у *фактичних цінах* [4, с. 239].

У національних рахунках використовують два рівні показників і два методи оцінки. Для економіки в цілому результати вимірюються випуском товарів і послуг та валовим внутрішнім продуктом у *ринкових цінах*, для секторів і видів економічної діяльності – випуском в *основних цінах* і валовою доданою вартістю.

Випуск товарів і послуг оцінюється окремо на рівні:

- інституційних секторів та за видами економічної діяльності – за *основними цінами*, які відображають реальні надходження виробників. Основними цінами ринкових товарів і послуг є ті, що склалися на ринку в період виробництва. До складу *основних цін* не входять будь-які податки на продукти, але вони містять субсидії на них. Неринкова продукція оцінюється на основі поточних витрат (включаючи споживання основного капіталу), оскільки більшість із них не представлено на ринку, що не дає можливості використовувати ринкові цінові аналоги;

- економіки в цілому – за *ринковими цінами*, що містять, крім основних цін, податки, але без субсидій на продукти.

Кінцевий продукт у рахунках представлений як:

- валова додана вартість інституційних секторів та видів економічної діяльності, обчислена у вигляді різниці між випуском в *основних цінах* і проміжним споживанням;

- валовий внутрішній продукт (ВВП), що дорівнює різниці між випуском у *ринкових цінах* і проміжним споживанням.

Починаючи з 2001 року, складові ВВП виробничим методом та за доходами розраховувалися по видах економічної діяльності згідно із Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД), затвердженою наказом Держстандарту України від 22.10.1996 р. № 441. З 2006 року запроваджено другу редакцію КВЕД (наказ Держспоживстандарту України від 26.12.2005 р. № 375), яка відповідає новій редакції міжнародної статистичної класифікації видів діяльності Європейського Союзу. Нова редакція класифікації не змінила економічного змісту видів діяльності на рівні секцій КВЕД, за якими складаються національні рахунки, і не потребує перерахунку даних СНР за попередні роки.

Національні рахунки охоплюють показники, розраховані на основі офіційних статистичних даних, а також обсяги економічної діяльності, яка безпосередньо не спостерігається. Зокрема, до складу ВВП внесені дані тіньової економічної діяльності, яка виникає зі статистичних причин (неотримання звітів при проведенні спостережень суб'єктів господарювання), економічних причин (викривлення даних, навмисна нерєєстрація найманих працівників), а також неформальну економічну діяльність [4, с. 240]. Тому дані СНР України є найближчими до фактичних і важливою характеристикою їх якості є повнота обліку показників економічної діяльності.

Інформація, що міститься в системі національних рахунків, з різною метою використовується міжнародними організаціями, органами державного управління, науково-дослідними інститутами, вищими навчальними закладами, господарюючими суб'єктами тощо. При цьому така інформація ціниться насамперед як така, що відображає економічну ситуацію на макрорівні. Вона цінна також тим, що містить економічні показники окремих інституційних секторів та видів економічної діяльності. Їх можна аналізувати та використовувати для прийняття управлінських рішень і здійснення наукових досліджень. Показники рибного господарства, що об'єднує такі види економічної діяльності, як рибальство, рибництво, виробництво продуктів із риби і морепродуктів та допоміжні і підсобні виробництва, неможливо аналізувати в цілому, використовуючи національні рахунки, через те, що його підрозділи враховуються в різних секторах і окремо, крім виду діяльності рибальство і рибництво, не виділяються в загальнодоступних варіантах СНР.

Проте інформація про економіку рибної галузі навіть за видами діяльності рибальство, рибництво при наукових розробках не досліджують, не оцінюють, не використовують для прийняття рішень. Цим принижується значимість СНР, зменшуються можливості розвитку галузі і досягнення необхідних показників діяльності.

Враховуючи зазначену ситуацію, вважаючи показники рахунків повноцінною економічною інформацією про діяльність інституційних секторів економіки та видів економічної діяльності, автор здійснив аналіз економічних показників видів економічної діяльності рибної галузі за допомогою інформації системи національних рахунків та додаткових і розрахункових

таблиць до них [4, 5, 6]. При цьому були враховані положення із лекції А. Лисецького “Регіональне економічне рахівництво” [7], результати наукових досліджень Б. Панасюка [8], матеріали К. Базилевича та ін.[9] і О. Тітьонка [10]. Використання такої інформаційної бази дало можливість подолати широко розповсюджені на всіх рівнях управління перешкоди комерційних таємниць та здійснити аналізи основної частини головного виробництва рибної галузі.

При цьому застосовано систему методичних підходів, яка відображає особливості об’єкта досліджень. У тому числі за видом економічної діяльності рибальство, рибництво здійснено дослідження показників виробництва та утворення доходу, приділено увагу випуску, проміжному споживанню, валовій доданій вартості, балансу пропозицій і використанню ресурсів, складовим і структурі цих показників СНР.

У процесі досліджень використано методики:

- системного підходу та причинно-наслідкових зв’язків;
- кореляційно-регресійний аналіз та інші економіко-математичні методи вимірювання економічних процесів для оцінки тісноти зв’язку зміни факторної ознаки із результативною ознакою;
- вимірювання середньорічного темпу зростання (зменшення) в статистичних рядах з базовою оцінкою;
- визначання моделі структури системи та порівняння тощо для аналізу показників;
- аналіз індексу фізичного обсягу, індексів-дефляторів, індексів цін.

У першу чергу здійснено дослідження показників рахунку виробництва та утворення доходу в галузі рибництво за *основними цінами* [4, с. 43] (табл. 1).

Таблиця 1

Рахунок виробництва та утворення доходу за видом економічної діяльності рибальство, рибництво за 2001–2007 роки, млн. грн.

Показник	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Випуск	429	412	415	445	575	557	576
Проміжне споживання	300	283	289	310	410	406	415
Валова додана вартість, усього	129	129	126	135	165	151	161
У тому числі:							
оплата праці найманих працівників	98	90	80	83	120	112	104
інші податки, пов’язані з виробництвом	11	2	2	1	4	6	6
інші субсидії, пов’язані з виробництвом	-20	-22	-41	-45	-70	-74	-11
валовий прибуток, змішаний дохід	40	59	85	96	111	107	62
з нього:							
споживання основного капіталу	75	58	50	44	40	39	25
чистий прибуток, змішаний дохід	-35	1	35	52	71	68	37

Випуск – це вартість товарів та послуг, який є результатом виробничої діяльності одиниць – резидентів у звітному періоді. Наведені дані свідчать, що випуск в основних цінах за економічним видом діяльності галузі протягом семи років в основному збільшувався. Лише за 2002 рік спостерігався спад проти рівня 2001 року, а 2006 року – порівняно з 2005 роком. Чинники таких змін визначені при аналізі індексів фізичного обсягу, використанні постійних цін та індексу-дефлятора.

Таблиця 2

Випуск з виду діяльності рибальство, рибництво в розрізі інституційних секторів, в основних цінах 2001–2007 рр.*

Рік	Нефінансові корпорації		Домашні господарства		Уся економіка, млн. грн.
	млн. грн.	% від підсумку	млн. грн.	% від підсумку	
2001	402	93,7	27	6,3	429
2002	385	93,4	27	6,6	412
2003	385	92,8	30	7,2	415
2004	415	93,3	30	6,7	445
2005	535	93,0	40	7,0	575
2006	517	92,8	40	7,2	557
2007	527	91,5	49	8,5	576

*Джерело: [4, с. 54].

Обсяги випуск в розрізі інституційних секторів (табл. 2) свідчать про те, що секторна структура випуску в основних цінах охоплює лише нефінансові корпорації та домашні господарства. Питома вага домашніх господарств у випуску галузі становила від 6,3 до 8,5%, решта – більше як 90% випуску – забезпечували нефінансові корпорації, тобто інституційні одиниці, які займаються ринковим виробництвом товарів і послуг, покривають витрати виробництва і дають прибуток. Звертає на себе увагу той факт, що питома вага домашніх господарств у випуску майже систематично зростає. Такі тенденції пов'язані із збільшенням обсягів виробництва фізичних осіб-підприємців.

На обсяги випуску значний вплив мали зміни цін. Наводимо показники випуску в *основних цінах* за 2001–2007 роки (табл. 3).

У міжнародній статистиці показники динаміки використаного ВВП і національного доходу розраховують методом дефлювання. При цьому ВВП (або національний дохід) у поточних цінах ділять на загальний індекс-дефлятор, який визначається на основі офіційно опублікованих індексів цін. При розрахунку індексу-дефлятора як ваги застосовують елементи ВВП базисного періоду.

Таблиця 3

Випуск в основних цінах за 2001–2007 роки (у порівнянних цінах попереднього року та постійних цінах 2001 року) за видом економічної діяльності рибництво, рибальство*

Показник	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Випуск у порівнянних цінах попереднього року, млн. грн.	375	403	370	404	530	510	508
Індекс фізичного обсягу в порівнянних цінах попереднього року, %	74,6	93,9	89,8	97,3	119,1	88,7	91,2
Індекси-дефлятори випуску в порівнянних цінах попереднього року, %	114,4	102,2	112,2	110,1	108,5	109,2	113,4
Випуск у постійних цінах 2001 року, млн. грн.	x	403	362	352	419	372	339
Індекс фізичного обсягу в постійних цінах 2001 року, % (2001 р. = 100%)	100	93,9	84,4	82,1	97,7	86,7	79,0
Індекси-дефлятори випуску в постійних цінах 2001 року, % (2001 р. = 100%)	100	102,2	114,6	126,4	137,2	149,7	169,9

* Джерело: статистичний збірник [4, с. 48–50].

В Україні індекс-дефлятор розраховують діленням вартості випуску окремих видів економічної діяльності в *поточних цінах* на випуск у *порівнянних цінах* попереднього року чи в *постійних цінах* базового року. Так, для визначення індекса-дефлятора в порівнянних цінах попереднього року за 2007 рік відповідний показник (див. табл. 1) ділили на такий же показник (див. табл. 3), тобто $576 : 508 = 113,4\%$, що і відображено в показнику абсолютного приросту. Відповідно визначали індекс-дефлятор випуску в *постійних цінах*: $576 : 339 = 169,9\%$. Таким чином виявляється вплив змін цін на показник випуску.

Показник індекс-дефлятор випуску в основних цінах (у постійних цінах 2001 року) визначає рівень інфляції за період, що досліджується. Отже, за 2001–2007 роки ціни в цьому випадку зросли на 69,9%.

Обсяги випуску в основних цінах за 2001–2007 роки в постійних цінах 2001 року і, відповідно, динамічного ряду в порівнянних цінах дає можливість оцінити похідні показники цього ряду: абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту та середні темпи зростання і приросту (табл. 4).

Оцінюючи наведені показники, звертається увага на те, що в статистичних даних не наведено обсяги випуску в основних цінах (цінах 2001 р.). Проте індекс-дефлятор випуску за 2001 рік становить 100%. Отже, значення цього показника повинно дорівнювати 429 млн. грн. (див. табл. 1).

Таблиця 4

Показники динамічного ряду випуску в основних цінах за 2001–2007 роки (у постійних цінах 2001 року) та його похідні

Показник	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Випуск у постійних цінах 2001 р.), млн. грн.	429	403	362	352	419	372	339
Абсолютний приріст (зниження) до попереднього року, млн. грн.	-	-26	-41	-10	67	-47	-33
Абсолютний приріст (зниження) до рівня 2001 р., млн. грн.	-	-26	-67	-77	-10	-57	-90
Темп зростання (зниження) до попереднього року, %	-	93,9	89,8	97,2	119,0	88,8	91,1
Темпи зростання (зниження) до рівня 2001 року, %	-	93,9	84,4	82,1	97,7	86,7	79,0
Абсолютне значення 1% зниження до рівня 2001 р., млн. грн.	-	4,26	4,29	4,30	4,35	4,29	4,29

Абсолютний приріст випуску до попереднього року спостерігався лише 2005 року. В усі інші роки порівняно з попередніми відбувалося зниження обсягів випуску. Абсолютне зниження випуску проти 2001 року зафіксовано щорічно. В цілому 2007 року обсяг випуску становив 79% від 2001 року, або зниження дорівнювало 21%. Середній темп зниження обсягів випуску товарів і послуг за період 2001–2007 років вирахований за формулою середньої геометричної

$$\bar{l}_{геом} = n \sqrt[n]{\frac{x_n}{x_0}}$$

і дорівнював 3,85%.

Середній абсолютний спад обсягів випуску (15 млн. грн.) визначено як середнє арифметичне приросту ланцюгових абсолютних приростів за формулою:

$$\bar{D} = \sum D^a / n.$$

Рівень темпи зростання (зниження) до рівня 2001 р. (див. табл. 4) повністю відповідає індексу фізичного обсягу в основних цінах за 2002–2007 рр. (у постійних цінах 2001 р. (див. табл. 3), який вираховували статистичні органи. Отже, ці показники в даному випадку ідентичні.

Проміжне споживання (див. табл. 1) відображає витрати товарів та послуг на виробництво. За даними Системи національних рахунків та додаткових і розрахункових таблиць до них за видом економічної діяльності рибальство, рибництво за 2001–2007 роки визначено тісний зв'язок між показниками x (випуск) та y (проміжне споживання) (табл. 5).

Таблиця 5

Вихідні дані (x, y) та результати допоміжних розрахунків

Рік	x	y	xy	x ²	y ²	Y	(y _i - $\bar{y}$) ²	(Y - $\bar{y}$) ²	(Y - y _i) ²
2001	429	300	128700	184041	90000	296,95	1998,09	2280,1	9,3
2002	412	283	116596	169744	80089	283,52	3806,89	3743,0	0,27
2003	415	289	119935	172225	83521	285,89	3102,49	3458,6	9,67
2003	445	310	137950	198025	96100	309,59	1204,09	1232,7	0,17
2005	575	410	235750	330625	168100	412,29	4264,09	4568,4	5,24
2006	557	406	226142	310249	164836	398,07	3757,69	2848,4	62,88
2007	576	415	239040	331776	172225	413,08	4942,09	4675,8	3,69
Σ	3409	2413	1204113	1696685	854871	2399,39	23075,43	22807,0	91,22

Вбачаючи наявність прямої залежності y від x, використана найбільш поширена в статистичному аналізі лінійна функція $Y = a + bx$.

Визначення параметрів рівняння регресії (b – коефіцієнт регресії, a – вільний член регресії) здійснено методом найменших квадратів. Для їх обчислення складена і розв’язана система нормальних рівнянь:

$$na + b\sum x = \sum y;$$

$$a\sum x + b\sum x^2 = \sum xy.$$

Для розв’язання цієї системи рівнянь використано метод детермінантів:

$$a = \frac{\sum y \sum x^2 - \sum xy \sum x}{n \sum x^2 - (\sum x)^2};$$

$$b = \frac{n \sum xy - \sum x \sum y}{n \sum x^2 - (\sum x)^2}.$$

У них підставляються фактичні показники із розрахункової таблиці:

$$a = \frac{(2413 \cdot 1696685) - (1204113 \cdot 3409)}{(7 \cdot 1696685) - 11621281} = -41,96;$$

$$b = \frac{(7 \cdot 1204113) - (3409 \cdot 2413)}{(7 \cdot 1696685) - 11621281} = 0,79.$$

Отже, зв’язок між показниками, що досліджуються, описується таким лінійним рівнянням регресії:

$$Y = -41,96 + 0,79 x.$$

Теоретичне значення y – Y розраховано шляхом підстановки значення x у рівняння регресії.

Факторну дисперсію теоретичних значень обчислено за формулою:

$$\sigma_Y^2 = \frac{\sum (Y - \bar{y})^2}{n};$$

загальну дисперсію – за формулою:

$$\sigma_y^2 = \frac{\sum (y_i - \bar{y})^2}{n}.$$

$$\text{Тоді } \sigma_Y^2 = \frac{22807,0}{7} = 3258,14; \quad \sigma_y^2 = \frac{23075,43}{7} = 3296,49.$$

Коефіцієнт детермінації R^2 розраховано за формулою:

$$R^2 = \frac{s_Y^2}{s_y^2} = \frac{3258,14}{3296,49} = 0,99.$$

Індекс кореляції $R = \sqrt{0,99} = 0,99$ свідчить про тісний прямий зв'язок між показником випуску та проміжним споживанням

У таблиці “витрати-випуск” в рядках відображене використання товарів та послуг на проміжне споживання інших видів економічної діяльності, а в колонках – вартісний склад випуску по видах економічної діяльності в розрізі витрат окремих видів товарів та послуг (у нашому випадку – витрати рибних підрозділів), використаних у процесі виробництва.

Цей показник є одним із найскладніших серед інформації СНР. І в рахунках, і в таблицях “витрати-випуск” показники проміжного споживання наводяться у згрупованому вигляді. Витрати виду економічної діяльності рибальство, рибництво за 2007 рік формувалися із продукції і послуг 23 видів діяльності, з яких питома вага виробництв продуктів нафтоперероблення, торгівлі і ремонту та діяльності транспорту перевищувала 66%. Відповідно у витратах цих продуктів і послуг зосереджені основні можливості зниження собівартості продукції і послуг виду діяльності рибальство, рибництво. Продукцію та послуги останньої на проміжне споживання використовували 15 видів діяльності.

Наводимо показники проміжного споживання рибної галузі за 2007 рік у розрізі видів економічної діяльності в цінах споживачів (табл. 6).

Таблиця 6

Склад проміжного споживання з виду економічної діяльності рибальство, рибництво, 2007 р., млн. грн.

Вид економічної діяльності	Вартісний склад випуску в розрізі витрат окремих видів товарів і послуг	Використання товарів та послуг на проміжне споживання
Всього	881	570
У тому числі:		
рибальство, рибництво	42	42
виробництво харчових продуктів	33	353
виробництво продуктів нафтоперероблення	98	-
металургійне виробництво та виробництво металевих виробів	133	2
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів	420	12
готелі і ресторани	-	43
діяльність транспорту	67	1
охорона здоров'я та соціальна допомога	-	28
освіта	-	48
фінансова діяльність	15	-

Зазначені розрахунки проміжного споживання в першу чергу здійснюються за допомогою коефіцієнтів повних витрат, які являють собою основу для здійснення аналізу системи показників “витрати-випуск”. Вони свідчать про визначальний вплив зростання кінцевого попиту на виробництво всіх видів економічної діяльності. Ці коефіцієнти, наведені в матричному вигляді, дозволяють визначити технологічну взаємозалежність виробничої системи і простежити зміни у випуску, виходячи з кінцевого споживчого попиту, який є частиною сукупного кінцевого попиту, з урахуванням внутрішніх зв’язків усієї системи.

Валова додана вартість за основними цінами (див. табл. 1) 2007 року зросла проти 2001 року на 24,8%. При цьому 2003 року відбувся спад обсягів ВДВ порівняно з 2002 роком на 2,3%, а 2006 року проти 2005 року – на 8,5%.

Складові валової доданої вартості свідчать, що абсолютні суми на оплату праці найманих працівників у період 2001–2004 років систематично знижувалися. Лише 2005 року вони підвищилися проти рівня 2001 року на 22,4%, а в наступні роки – знову зменшувалися. Знижувалися інші податки, пов’язані з виробництвом. Проте субсидії, які надаються із державного та місцевого бюджетів і пов’язані з виробництвом (наводяться із знаком мінус), збільшилися з 2001 по 2006 рр. у 3,7 раза, а 2007 року проти 2006 року – зменшилися на 85,1%. Отже, державні органи здійснювали заходи щодо підтримки галузі і лише 2007 року спостерігався різкий спад обсягів субсидій.

Валова додана вартість з виду економічної діяльності рибальство, рибництво за 2001–2007 роки в розрізі секторів національної економіки, як свідчать наведені дані (табл. 7), створювалася лише нефінансовими корпораціями та домашніми господарствами і співвідношення між цими секторами змінювалося в напрямі зростання питомої ваги останніх. Так, 2007 року частка домашніх господарств була більшою проти рівня 2001 року на 9,5 процентних пункти, а обсяги валової доданої вартості цього сектору відповідно зросли в 1,8 раза.

Таблиця 7

Валова додана вартість з виду діяльності рибальство, рибництво в розрізі секторів національної економіки, 2001–2007 роки, млн. грн.

Рік	Нефінансові корпорації		Домашні господарства		Уся економіка	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2001	102	79,1	27	20,9	129	100
2002	102	79,1	27	20,9	129	100
2003	96	76,2	30	23,8	126	100
2004	105	77,8	30	22,2	135	100
2005	125	75,8	40	24,2	165	100
2006	111	73,5	40	26,5	151	100
2007	112	69,6	49	30,4	161	100

На показники економічної діяльності галузі кожного року впливає значна кількість чинників: погодні умови, промислова обстановка, матеріально-технічне забезпечення, стан популяцій промислових риб, урожайність молоді риб минулих періодів тощо. Тому ці фактори повинні враховуватися при аналізі інформації СНР.

Валовий внутрішній продукт рибальства і рибництва в ринкових цінах за 2007 рік становив 379 млн. грн. [4, с. 142]. Це найменший показник серед усіх видів економічної діяльності. Наводимо структуру ВВП цього виду діяльності (табл. 8).

Таблиця 8

Структура валового внутрішнього продукту виду економічної діяльності рибальство, рибництво в ринкових цінах за 2007 рік

Показник	Млн. грн.	Відсотків від підсумку
Оплата праці найманих працівників	104	27,4
Інші податки без інших субсидій, пов'язаних з виробництвом	-5	-1,3
Податки без субсидій на продукти	218	57,5
Валовий прибуток, змішаний дохід	62	16,4
Разом	379	100

Із складових ВВП важливими для працюючих є оплата праці, для держави – податки, для власників – прибуток і для домашніх господарств – змішаний дохід. Таким чином, у створенні та зростанні ВВП зацікавлені учасники виробництва та держава.

Валовий прибуток і змішаний дохід за 2001–2007 роки зростав до 2005 року, а 2006 і 2007 року відбулося його зниження: 2007 року він становив 55,9% до 2005-го та 155% – до 2001 року.

Валовий прибуток і змішаний дохід рибного господарства в розрізі інституційних секторів за 2001–2007 роки створювали лише нефінансові корпорації та домашні господарства. При цьому абсолютні їх обсяги в цілому зростали до 2005 року, а нефінансових корпорацій – до 2006 року. В 2006 році допущено зниження цього показника за рахунок домашніх господарств, де спад проти рівня 2005 року становив 5,2 процентних пункти, а 2007 року – за рахунок нефінансових корпорацій дорівнював 28,9 процентних пункти.

Споживання основного капіталу, що являє собою зменшення протягом звітного періоду поточної вартості основних засобів, які перебувають у власності та користуванні виробника, внаслідок їхнього фізичного і морального зносу або випадкових ушкоджень систематично зменшувалося. У 2007 році проти рівня 2001 року воно становило 34,2% через вибуття із ладу застарілих об'єктів основних засобів без їхнього оновлення.

Таблиця 9

Валовий прибуток, змішаний дохід рибальства і рибництва в розрізі інституційних секторів, 2001–2007 роки*

Рік	Нефінансові корпорації		Домашні господарства		Уся економіка	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2001	13	32,5	27	67,5	40	100
2002	32	54,2	27	45,8	59	100
2003	55	64,7	30	35,3	85	100
2004	66	68,7	30	31,3	96	100
2005	71	64,0	40	36,0	111	100
2006	74	69,2	33	30,8	107	100
2007	25	40,3	37	59,7	62	100

*Джерело: [4, с. 106, 114].

Важлива інформація відображається в балансі пропозицій та використання ресурсів, що подається в таблиці “витрати-випуск” у цінах споживачів [5, с. 6, 7]. Наводимо таку інформацію стосовно рибної галузі за 2007 рік (табл. 10).

Таблиця 10

Баланс пропозицій та використання ресурсів за видом економічної діяльності рибальство, рибництво, 2007 рік (у цінах споживачів)

Напрямок	Показник	Млн. грн.
Пропозиція ресурсів	Випуск в основних цінах	576
	Податки на продукти та імпорт	218
	Націнки торгівлі	414
	Націнки транспорту	52
	Імпорт	1517
	Усього	2777
Використання ресурсів	Проміжне споживання	570
	Витрати на кінцеве споживання домашніх господарств	2157
	Валове нагромадження – зміна запасів матеріальних оборотних коштів	34
	Експорт	16
	Усього	2777

Як видно, при вартості випуску в основних цінах 576 млн. грн. експорт рибного господарства становив 16, а імпорт – 1517 млн. грн. Податки на продукти та імпорт, націнки торгівлі і транспорту дорівнювали 684 млн. грн., тобто перевищували вартість випуску в основних цінах. Незважаючи на те, що витрати на кінцеве споживання продукції галузі домогосподарств становили 2157 млн. грн., вони на 70,3% (і навіть більше за

рахунок податків і націнок, що стосуються імпорту) забезпечувалися імпортованою продукцією. Таким чином, замість розвитку власної рибогосподарської галузі в країні питання забезпечення населення рибною продукцією вирішується шляхом завезення її з-за кордону.

Здійснені дослідження дають підстави стверджувати, що за матеріалами СНР можливо аналізувати й оцінювати показники окремих видів економічної діяльності.

В результаті аналізу одного з найважливіших показників – “випуск товарів і послуг” виду економічної діяльності рибальство, рибництво у постійних цінах 2001 року встановлено, що 2007 року він був менший проти 2001 року на 90 млн. грн. Абсолютне зниження випуску в цінах 2001 р. відбувалося щорічно впродовж усього досліджуваного періоду. Середньорічний темп зниження становив 3,85 %, а середньорічний обсяг зниження – 15 млн. грн. На показники випуску вплинула інфляція: ціни за період 2001 – 2007 років зросли на 69,9%.

Випуск галузі пов'язаний із проміжним споживанням. Розрахунки показали, що в цьому випадку індекс кореляції дорівнює 0,99 і свідчить про прямий тісний зв'язок між цими показниками.

При аналізі показників діяльності рибальства і рибництва визначена роль домашніх господарств у формуванні випуску товарів і послуг, валової доданої вартості, валового прибутку, змішаного доходу.

СНР наводить інформацію для оцінки валової доданої вартості та валового внутрішнього продукту. В цілому всі зазначені показники дають можливість оцінити стан економіки рибогосподарської сфери та визначити її внесок у загальнодержавні показники.

Вирішення проблем галузі і прийняття управлінських рішень ускладнюється тим, що статистичні органи враховують її показники в різних видах економічної діяльності, часто не виділяючи окремо рибне господарство і, відповідно, не сприяють виявленню чинників, що впливають на її економічний стан.

Для повного аналізу показників діяльності рибного господарства важливо використовувати статистичні матеріали із кількісними показниками, що його характеризують.

Дані СНР свідчать, що кризові явища в економічній діяльності рибальства і рибництва тривають. Занепад рибного господарства підтверджується малими обсягами виробництва і випуску продукції та послуг, а також забезпечення кінцевого споживання продукції домогосподарствами більше ніж на 70% за рахунок імпорту.

З урахуванням потенційних можливостей розвитку рибного господарства України, стратегічної важливості його для гарантування продовольчої безпеки країни, а також необхідності відродити імідж України як великої морської та рибогосподарської держави, необхідно відродити галузь на новому рівні, з використанням інноваційних досягнень.

Загальним висновком є те, що використання інформації СНР для оцінки показників не лише в цілому по країні, але й з окремого виду економічної діяльності є можливим і необхідним.

Література

1. Довбенко М. Видатні незнайомці (наукові ідеї, здобутки та життя економістів-лауреатів Нобелівської премії). – К.: Принт Експрес, 2000. – 320 с.
  2. Довбенко М.В. Сучасна економічна теорія (Економічна нобелелогія). – К.: Видавничий центр “Академія”, 2005. – 336 с.
  3. Экономическая теория / Под ред. А.И. Добрынина, Л.С. Тарасевича. – 3-е изд. – СПб: Питер, 2004. – 544 с.
  4. Національні рахунки України за 2007 рік. Статистичний збірник / За ред. І.М. Нікітіної. – К.: Держкомстат України, 2009. – 249 с.
  5. Таблиця “витрати-випуск” України за 2007 рік в цінах споживачів (статистичний збірник) / За ред. І.М. Нікітіної. – К.: Держкомстат України, 2009. – 47 с.
  6. Таблиця “витрати-випуск” України за 2007 рік в основних цінах (статистичний збірник) / За ред. І.М. Нікітіної. – К.: Держкомстат України, 2009. – 60 с.
  7. Лисецький А.С. Регіональне рахівництво. – К.: РВПС України НАН України, 1997. – 68 с.
  8. Панасюк Б.Я. Прогнозування та регулювання розвитку економіки. – К.: Поліграфкнига, 1998. – 304 с.
  9. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Макроекономіка. – К.: Знання, 2008. – 743 с.
  10. Тітьонко О.М. Система макроекономічного рахівництва. – К.: КНЕУ, 1999. – 100 с.
-